

УДК 378.146

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

І. А. Кузнецова

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: kuznetsoff.inna@yandex.ua

Розкривається зміст і значення контролю навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі. Вказується на актуальність вивчення проблеми контролю, дається аналіз недоліків та інтересів щодо подальшого вивчення питання контролю знань студентів, визначаються основні завдання системи контролю якості підготовки фахівців, наголошується на утвердженні особистісно орієнтованого підходу до навчання.

Ключові слова: контроль, навчально-пізнавальна діяльність, якість підготовки, перевірка, оцінювання.

КОНТРОЛЬ ЗНАНИЙ КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

И. А. Кузнецова

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: kuznetsoff.inna@yandex.ua

Раскрывается смысл и значение контроля учебно-познавательной деятельности в высшей школе. Указывается на актуальность изучения проблемы контроля, дается анализ недостатков и интересов дальнейшего изучения вопроса контроля знаний студентов, определяются основные задания системы контроля качества подготовки специалистов, делается акцент на утверждении лично ориентированного подхода к обучению.

Ключевые слова: контроль, учебно-познавательная деятельность, качество подготовки, проверка, оценивание.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Однією з найважливіших закономірностей розвитку сучасного суспільства є тісний взаємозв'язок соціально-економічного прогресу й постійного вдосконалення системи освіти. Теперішній час пред'являє підвищені вимоги до фахівців будь-якого рівня. У цих умовах особливе значення набуває пошук ефективних засобів удосконалення якості підготовки у вищій школі. У рамках високого динамізму розвитку науки та освіти, стрімкого оновлення системи знань на перший план виступають завдання перегляду змісту, форм і методів навчання, орієнтації вищої освіти на особистість студента, запровадження нових технологій навчання, які б забезпечували високу якість підготовки випускників вищої школи.

Необхідною передумовою, що впливає на якість підготовки майбутнього спеціаліста у вищій школі, є організація й управління повноцінною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, спрямованою на якісне засвоєння системи знань, вмінь і навиків, оволодіння досвідом творчої діяльності. У сукупності засобів, що забезпечують функціонування системи управління якістю підготовки фахівців з вищою освітою, важлива роль належить науково обґрунтованому, ретельно спланованому й раціонально організованому контролю за процесом і результатами навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Правильна побудова системи контролю є суттєвим чинником підвищення якості навчання, така система дозволила б давати міцні знання всім без винятку студентам, своєчасно виявляти слабких і допомагати їм, підтримувати обдарованих, розвивати в них науковість, творчість та креатив [1].

Педагогічний контроль навчально-пізнавальної діяльності студентів є системотворчим компонентом педагогічного управління. Контроль знань студентів – один із найважливіших засобів підвищення якості освіти, ефективного управління процесом підготовки фахівців в

умовах вищої школи; як один з невід'ємних компонентів процесу оволодіння знаннями, він є засобом визначення якісних параметрів технології навчання.

Проблема контролю результатів навчально-пізнавальної діяльності – одна з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії та практики вищої школи. Правильно організований контроль дозволяє встановити рівень і якість засвоєння знань, здійснити їх корекцію, оцінити хід і результати навчально-пізнавальної діяльності студентів, визначити шляхи її вдосконалення, суттєво підвищити ефективність навчального процесу. Введення до практики вищої школи нової системи оцінювання знань свідчить про існуючий пошук нових підходів до організації контролю, результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Раціонально організований контроль максимально сприяє підвищенню якості навчання в цілому та може виступати засобом модернізації процесу навчання, виховання й розвитку при оволодінні будь-якою освітньою дисципліною. Контроль сприяє активізації навчального процесу, суттєво підвищує його ефективність, дозволяє здійснювати необхідну корекцію у постановці викладання й, у цілому, управляти ходом навчально-пізнавальної діяльності тих, кого навчають.

За допомогою контролю встановлюється взаємозв'язок між запланованим та досягнутим рівнями навчання, оцінюються досягнення студентів і виявляються прогалини в їхніх знаннях, виявляються досягнення й недоліки методів навчання, що використовувалися, порівнюється робота різних викладачів. Навчання не може бути повноцінним без регулярної та об'єктивної інформації про те, як студенти засвоюють матеріал, як вони застосовують отримані знання для рішення практичних завдань. На основі результатів контролю приймаються управлінські рішення й вносяться відповідні корективи в організацію навчального процесу.

Незважаючи на значну кількість робіт щодо контролю навчання, є деякі питання, які потребують подальшої теоретичної та практичної розробки. По-перше, недостатньо чітко визначено суть та взаємовідношення понять «діагностика», «контроль», «перевірка», «оцінювання», «облік». По-друге, недостатньо проаналізовано й впроваджено у практику вищої школи досягнення фахівців з питань застосування сучасних методів і форм контролю навчання студентів. По-третє, дослідження питання контролю навчальних досягнень студентів має безсистемний характер, що значно ускладнює вивчення його цілісної структури та призводить лише до часткових успіхів [3].

Контроль навчання студентів у вищих навчальних закладах нині не завжди відповідає вимогам підготовки фахівців сучасного рівня. Головний недолік полягає в тому, що контроль не повною мірою виконує свої основні функції, слабо сприяє продуктивній самостійній роботі студентів. Не всі викладачі володіють психолого-педагогічними основами організації систематичного, всебічного, розвиваючого, об'єктивного та неупередженого контролю навчальних досягнень студентів.

Проблема вдосконалення методики контролю навчальних досягнень студентів має безпосереднє відношення до підвищення якості підготовки фахівців вищою професійною школою. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. (2001 р.) вказується на необхідність суттєво змінити саме концептуальні засади організації навчально-виховного процесу, де в центрі повинна бути особистість студента, його потреби, мотиви, нахили й уподобання. Сучасний студент повинен основну перевагу приділяти самостійній навчальній праці, розвитку своїх творчих здібностей і задатків.

В умовах перенесення акцентів на якість освіти великого значення набуває вивчення ролі контролю у формуванні мотивації учіння студентів, розвиток пізнавальної самостійності, самосвідомості, самоконтролю особистості.

У сучасній дидактичній літературі поки немає сталих підходів до визначення понять «діагностика», «контроль», «оцінювання», «оцінка», «перевірка», «облік» та інших, тісно

пов'язаних з названими. Дуже часто вони змішуються, вживаються як синоніми, а іноді й у різному значенні.

Найбільш широким та глибоким поняттям є діагностика. К. Інгекамп визначає педагогічну діагностику таким чином: «Педагогічна діагностика досліджує навчальний процес, у ході якого вивчаються, передусім, умови й результати навчального процесу з метою оптимізації чи обґрунтування значення його результатів для суспільства» [4, с.10].

Разом з тим слід відзначити, що ефективність контролю знань, умінь та навичок, їх якість і об'єктивність майже повністю залежать від індивідуальності педагога, його досвіду, професійної компетентності, психолого-педагогічної ерудиції, педагогічної техніки й такту. Тому великий інтерес становить дослідження можливостей наукового підходу до контролю, особливо стосовно його об'єктивації.

Науково обґрунтований контроль навчальної роботи студентів, як важливий засіб управління процесом навчання, на сучасному етапі передбачає значне підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою. Педагогічний контроль має стати важливим елементом комплексної системи управління підготовкою висококваліфікованих фахівців. За його допомогою встановлюють вихідний рівень знань тих, хто навчається, отримують інформацію про стан їхніх знань у процесі навчання. Контроль забезпечує систематичний зворотній зв'язок, який дозволяє будувати адаптивну (приспосовану до наявного рівня знань студентів) програму навчання та своєчасно коригувати дії викладачів і студентів у процесі навчання.

Контроль, як правило, здійснюють викладачі вищого навчального закладу для визначення та оцінювання успішності студентів з дисциплін навчального плану. До основних завдань системи контролю якості підготовки фахівців належать:

- визначення рівня прояву та розвитку системи компетенції особистості студентів;
- виявлення, перевірка та оцінювання рівня здобутих знань, умінь та навичок студентів і якості засвоєння ними навчального матеріалу з конкретної дисципліни на всіх етапах навчання;
- порівняння фактичних результатів навчально-пізнавальної діяльності із запланованими;
- оцінювання відповідності змісту, форм, методів і засобів навчання меті й завданням підготовки фахівців відносно галузевої компоненти державних стандартів освіти з певного напрямку підготовки або спеціальності;
- стимулювання систематичної самостійної роботи та пізнавальної активності студентів;
- виявлення і розвиток творчих здібностей, підвищення зацікавленості у вивченні навчального матеріалу;
- оцінювання ефективності самостійної, індивідуальної роботи студентів;
- виявлення кращого досвіду та розроблення заходів для підвищення якості навчання шляхом упровадження в навчальний процес інноваційних технологій.

А.О. Єсаулов у своїй праці досліджує, який зміст вкладають видатні педагоги у поняття «контроль». За «Психологічним словником» поняття «контроль» трактується як «вид діяльності, що полягає в перевірці чогось, когось», причому підкреслюється: «контроль і оцінка є невід'ємними елементами будь-якої діяльності». Ч. Купісевич вважає, що контроль – це діяльність, метою якої є перевірка й оцінювання результатів навчання, на основі яких вводяться дії, спрямовані на усунення виявлених недоліків. Л. Одерій відзначає, що контроль як важливий компонент системи навчального процесу здійснюється в різних формах для визначення рівня знань, умінь і навичок з метою вдосконалення організації навчального процесу в цілому. В. Оконь під контролем розуміє діяльність учителя, спрямовану на спостереження, аналіз і оцінювання досягнень учнів, а також на використання отриманих показників для оптимізації навчально-виховного процесу. На думку Ю. Бабанського, контроль – це діяльність, яка

здійснюється з метою отримання й фіксування інформації про результати дидактичної взаємодії учня і вчителя та зіставлення отриманих результатів з визначеною метою, і, у випадку виявлення слабких місць в ході протікання навчального процесу, застосування оперативних заходів для його коригування й регулювання, тобто інших форм, методів і засобів. Н. Тализіна, виходячи з теорії управління навчально-виховним процесом, відзначає, що контроль здійснюється з метою отримання інформації про реальне протікання процесу навчання, а в разі виявлення відхилень від визначеного напрямку його регулювання за допомогою коригуючих впливів з метою приведення у відповідність до визначеного алгоритму управління. В. Оконь акцентує увагу на тому, що не будь-які оцінювання й контроль впливають на результативність роботи. Так, контроль, який застосовують механічно, а мета і зміст не зрозумілі для тих, кого контролюють, може бути навіть шкідливим, зокрема стосовно виховання.

Такі поширені визначення контролю пов'язані з його поліфункціональністю, тобто вони залежать від того, що саме покладено в основу розуміння терміна. Таким чином, контроль – це виявлення, вимір і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Саму ж процедуру виявлення та виміру називають перевіркою. Перевірка є складовою частиною контролю. Крім перевірки контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки [3].

ВИСНОВКИ. Отже, стрімкі зміни в житті сучасного суспільства, зміна ціннісних орієнтацій у зв'язку з проголошеними принципами гуманізації та демократизації суспільства, модернізація змісту освіти, зміна спрямованості навчального процесу, перехід від кваліфікації до компетентності, ствердження особистісно орієнтованого підходу до навчання безпосередньо впливають на всі складові системи сучасної освіти, на весь навчально-виховний процес. Вирішення проблеми забезпечення якісної підготовки фахівців з вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання [3].

Поліпшення якості контролю навчальної роботи студентів, об'єктивна оцінка їхніх знань є важливим засобом управління навчальним процесом.

Контроль знань та інших характеристик того, кого навчають, не повинен перетворюватися у самоціль або засіб накопичення статистичних даних про результати його навчання, а повинен бути доведений до ступеню фактору, який діє на об'єм, зміст та структуру алгоритму подальшого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чередник О.В. Основні підходи до контролю знань студентів в організації навчально-пізнавальної діяльності вищих педагогічних закладів України в другій половині XIX століття // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. – № 10, част. 2. – С. 181–189.
2. Єсаулов А.О. Контроль навчальних досягнень студентів (теоретико-методичний аспект). – Київ: Національний аграрний університет, 2005. – 148 с.
3. Ингекамп К. Педагогическая диагностика. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
4. Золотухина С.Т., Лозова В.И., Пташный О.Д. Контроль учебно-познавательной деятельности студентов (историко-педагогический аспект): Монография. – Харьков: Издательство Вировець А.П. Издательская группа «Апостроф», 2012. – 288 с.
5. Ромащенко І. Контроль знань, умінь і навичок студентів у вищому навчальному закладі як засіб управління процесом навчання // Молоді і ринок. – 2012. – № 2 (85). – С. 90–93.

KNOWLEDGE CONTROL AS A NECESSARY COMPONENT OF THE TRAINING

I. Kuznetsova

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraina. E-mail: kuznetsoff.inna@yandex.ua

The content and the meaning of the control of educational and cognitive activity in the Higher School have been considered. It has been focused on the actuality of the problems concerning the training; the analysis of the drawbacks and interests on the further study of problems of students' knowledge control have been obtained; the basic tasks of system of control of specialists training quality have been determined, the statement of the personal-orientated approach to the training have been pointed out.

Key words: control, cognitive activity, quality of training, control, estimation.

REFERENCES

1. Cherednyk O.V. The basic approach of students' knowledge control in the organization of educational and cognitive activity of Higher Schools of Ukraine in the second half of XIX century // Visnyk of Lugansk T. Shevchenko National University. Pedagogical sciences. – 2011. – № 10, part 2. – PP. 181–189.
2. Yesaulov A.O. Control of students' educational achievements (theoretical and methodological aspect). – Kyiv: National Agrarian University, 2005. – 148 p.
3. Ingekamp K. Pedagogical diagnostics. – Moscow: Pedagogics, 1991. – 240 p.
4. Zolotukhina S.T., Lozovaya V.I., Ptashnyi O.D. Control of students' educational and cognitive activity (historical and pedagogical aspect): Monography. – Kharkov: Publishing group "Apostrophe", 2012. – 288 p.
5. Romashchenko I. Control of students' knowledge and skills in Higher School as means of training control // The youth and market. – 2012. – № 2 (85). – PP. 90–93.

Кузнецова Інна Анатоліївна,
асистент кафедри «Психологія, педагогіка та філософія» КрНУ,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна,
Тел. (05366) 2-01-52
E-mail: kuznetsoff.inna@yandex.ua

Стаття надійшла 01.10.2013
Рекомендовано до друку
д.пед.н., проф. Поясок Т. Б